

”Corona för mej var ingen särskilt stor grej”

Barns upplevelser av pandemin

Åsa Schumann

Åsa Schumann, doktor i religionspsykologi och legitimerad lärare, Umeå Universitet.

E-post: asa.schumann@umu.se

Syftet med studien var att undersöka hur 17 elever i åk 5 vid en kommunal skola i Stockholm upplevde att de påverkades av coronapandemin samt elevernas olika förhållningssätt till pandemin. De semistrukturerade intervjuerna analyserades utifrån en tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). Resultaten visade att eleverna upplevde att praktiska restriktionerna som att hålla avstånd, att tvätta händerna och att bära munskydd var besvärande. En oro för familjens och släktens hälsa framkom liksom problem med att besöka den del av släkten som inte bodde i Sverige. En majoritet uttryckte att umgänget med kamrater och med familjen, att delta i skolan och att utöva fritidssysselsättningar var av stor betydelse under pandemin. Vikten av nära relationer och verksamheten i skolan för den existentiella hälsan framkom i samtalen med eleverna.

The purpose of the study was to investigate how 17 students in grade 5 in a public school in Stockholm were affected by the corona pandemic and the students' different coping strategies during the pandemic. The individual semi-structured interviews were analyzed through a thematic analysis (Braun & Clarke, 2006). According to the results the students felt that practical restrictions such as keeping distance and washing hands was troublesome. Concerns about the health of the family was emphasized as well as problems with visiting the part of the family that did not live in Sweden. A majority expressed that socializing with peers, to go to school and participating in leisure activities was important during the pandemic. The importance of relationships and school for existential health was confirmed in the study.

Inledning

Syftet med Folkhälsomyndighetens flexibla coronastrategi var att minimera spridningen av viruset så mycket som möjligt utan en total nedstängning. Den sociala distanseringen bestod av förbud mot att besöka vårdhem, distansutbildning för gymnasieskolor och delvis stängning av universitet. Folkhälsomyndigheten utfärdade också allmänna råd som att stanna hemma vid mindre symtom, fysiskt avstånd och grundläggande hygienrutiner. Verksamheten vid förskolor och grundskolor pågick som vanligt eftersom små barn inte ansågs driva pandemin (The Swedish Public Health Agency's website:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/the-public-health-agency-of-sweden/communicable-disease-control/covid-19/covid-19-more-information/covid-19--the-swedish-strategy/> Retrieved 2022-06-22). Nedan presenteras resultat från intervjusamtal med elever i åk 5 om hur ovanstående strategi inverkade på barnens liv; hur de upplevde att de påverkades av coronapandemin samt olika förhållningssätt till pandemin.

Teoretisk bakgrund

En trygg skolsituation och tillitsfulla relationer utgör viktiga faktorer för en känsla av sammanhang och meningsfullhet bland barn och ungdomar (Schumann, 2018; Westerlund & Schumann, 2019). Att upprätthålla en upplevelse av mening i vardagen men också i samband med särskilda situationer i livet såsom under en pandemi är viktigt för att bevara en god existentiell hälsa (Antonovsky, 2005; DeMarinis, 2003, 2008, 2011; Frankl, 2003; Park, 2005a, 2005b, 2010; Schnell, 2021). Begreppet existentiellt är nära relaterat till meningsskapande och berör frågor som uppkommer i interaktion med den omgivande miljön; om den yttersta existensen, om liv och död, om gott och ont men också om mer vardagsnära företeelser. Upplevelsen av mening är individuell, dynamisk och förändras i takt med individens utveckling och händelser som sker i livet. Relationer och skolmiljön utgör existentiella områden med betydelse för individens upplevelse av sammanhang och meningsfullhet (Antonovsky, 2005; Erikson, 1980, 1981; Marcia, 1993a, 1993b, 2006; Schumann, 2018; Westerlund & Schumann, 2019).

Undersökningen

Under höstterminen 2021 genomfördes intervjuer om upplevelsen av coronapandemin bland elever i åk 5 vid en icke konfessionell grundskola i Stockholmsregionen. Undersökningen var godkänd av etikprövningsmyndigheten (Dnr 2020-06614) och samtliga elever och vårdnadshavare gav ett skriftligt medgivande att delta. Enkätmaterialet bestod av frågor om demografiska variabler såsom bakgrund och religiös tillhörighet (se tabell 1). De individuella och semi-

tema

strukturerade intervjuerna genomfördes under skoldagen i skolans lokaler och varade i 20-25 minuter vardera. Intervjuerna analyserades mer induktivt i flera steg i enlighet med en tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). Först transkriberades intervjuerna ordagrant och inledande koder formulerades ur materialet. Koderna sorterades sedan under teman som omorganiserades och förfinades i flera steg under analysens gång. Slutligen valdes citat ut för att konkretisera olika teman och för att belysa variationer i informanternas svar.

Resultat

Nedan presenteras de demografiska variablerna sedan sker en redovisning av intervjuresultaten om hur eleverna upplevde att de påverkades av pandemin samt elevernas förhållningssätt till pandemin. Resultaten redovisas utifrån de olika teman som utkristalliserades i analysen av materialet.

En demografisk beskrivning

Sammanlagt deltog 17 av 21 elever i studien vilket utgjorde 81% av eleverna i den tillfrågade klassen (se tabell 1); 9 flickor, 7 pojkar och en som svarade ”något annat”. De flesta elever var 11 år, fyra informanter uppgav att de var 10 år i enkätsvaren. En majoritet av informanterna var andra generationens invandrare, vilket innebar att en eller båda föräldrar var födda i något annat land än Sverige. Endast 12% angav att båda föräldrarna var födda i Sverige. Enligt enkätsvaren upplevde 76% av informanterna en eller flera religiösa tillhörigheter och 65% svarade att religion gav styrka i vardagen i större utsträckning (de svarade fyra eller mer på den sjugradiga skala där ett innebar ”mycket lite/inte alls” och sju ”i stor utsträckning”).

Tabell 1. Demografiska variabler (n = 17).

	%
Deltagare	81
Född i Sverige	82
Båda föräldrarna födda i Sverige	12
Båda föräldrarna födda i annat land	53
Religiös tillhörighet	76
Styrka från religion	65

Intervjusamtalen

Nedan presenteras citat från intervjuerna som exemplifierar olika teman om hur informanterna påverkades av coronapandemin och olika förhållningssätt till pandemin. Samtliga namn som anges i citaten är fingerade.

Om påverkan av pandemin

När elever i intervjun uttryckte att de inte påverkades av pandemin framkom vikten av skolan, fritidssysselsättning och umgänge med kamraterna. Mia och Islam berättade följande:

”Pandemin har inte påverkat mig psykiskt för att jag får fortfarande ha mina träningar och vara med kompisar. För om man inte får vara med sina kompisar så går man inte i skolan. För man är ju med kompisarna i skolan. Men om det skulle vara online så skulle det vara lite jobbigt men man får ju ändå hälsa på kompisarna, genom telefon och sen kan man ju träffas utanför skolan.” (Mia, 11 år).

”Vi (i skolan) har kul varje dag vi skrattar vi leker med varandra och sådant. Corona kan inte stoppa oss” (Islam, 11 år).

I de svar där informanterna lyfte fram att de påverkades av pandemin synliggjordes också betydelsen av fritidsaktiviteter men även bekymmer med praktiska restriktioner såsom munskydd. Lila (11 år) berättade:

” - Jobbigt var att jag skulle börja på karate när jag flyttade till Stockholm men kunde aldrig göra det. Så jag fick vänta ett år.

- Vad tycker du om karate?

- Kul men det är bara det att man måste ha munskydd på sig.

- Tycker du att det är jobbigt?

- Ja, det går av hela tiden och ibland är det för stort och så blir det varmt när man har haft det jättelänge.”

Ett flertal informanter nämnde att praktiska restriktioner var besvärande som att hålla avstånd, tvätta händerna och att bära ansiktsmask. Ardan och Nooshi uttryckte sig på följande sätt:

”Corona har varit jättejobbigt. Typ fröknarna säger att vi ska stå med fem meters avstånd, man får inte vara nära varandra. Tvätta händerna jättemycket och dom säger ”ni får inte leka nära varandra.”” (Ardan, 11 år)

” Man måste alltid ha en mask på till exempel på vårdcentralen och det blir jobbigt. Jag tycker också att det är jobbigt att man inte kan andas i masken. Jag tycker att just det

tema

har varit svårt med corona.” (Nooshi, 11 år)

Även om informanterna inte beskrev en långvarig rädsla för den egna hälsan eller för familjens och kamraternas liv så framkom perioder av oro i intervjuerna:

”Jag var rädd när man inte visste att det bara var dom gamla som behandlades, alltså att dom som var äldre skulle få mer corona då trodde jag att jag också skulle få det och dö.” (Andrus, 10 år)

”Det var läskigt för att om jag kanske var sjuk så var jag rädd för att smitta mina föräldrar.” (Martin, 10 år)

*”- Något som har varit viktigt är att mina kompisar inte skulle få corona.
- Varför är det viktigt?
- För att jag gillar mina kompisar och jag leker med dem.” (William, 11 år)*

Någon enstaka elev såsom Lila (10 år) uttryckte olika former av fysisk påverkan på grund av oro som tidvis magont eller huvudvärk:

*”- Typ jag har fått någonting, jag vet inte, något magproblem som dom säger att jättemånga har fått under coronapandemin. På grund av stress.
- Varför har du fått det tror du?
- Jag vet inte men läkaren säger att många har fått det för stress.
- Är det för att du har varit orolig?
- Kanske.”*

Ett flertal elever beskrev det fysiska avståndet till släktingar som påfrestande:

”Det är jobbigare att resa. Och det finns riskgrupper. Jag kan inte hälsa på några personer i min familj. Min mormor och min pappas kusin.” (Matteus, 11 år)

”Vi skulle åka till Indien men det var väldigt svårt att få ett pass. Och det var väldigt svårt att resa till släkten.” (Noelle, 11 år)

”Just det jag kan typ inte möta min familj längre. Alltså andra släktingar för att dom lever i ett annat land. Det är bara två av mina kusiner som lever i Sverige. Alla de andra lever i Iran eller på något annat ställe.” (Jaana, 10 år)

Några informanter lyfte fram positiva effekter av pandemin som bättre handhygien, mer egen tid och en närmare gemenskap med familjen. Som Kevin och Mina uttryckte sig:

"Familjen har blivit ännu viktigare under pandemin. Det är dom jag har närmast. Vi är hemma väldigt, väldigt ofta." (Kevin, 11 år)

"- Jag tycker inte om att gå ut så det gjorde mig lite glad för jag vill ju vara hemma hela tiden.

- Aha du är en hemmatjej?

- Ja.

- Så din kompis och du har träffats mindre under corona?

- Ja.

- Och du tycker att det har varit skönt?

- Mmm." (Mina, 10 år)

Om olika förhållningsätt till pandemin

För många informanterna var umgänge med familjen, släkten och med kamraterna extra viktigt under pandemin. Några elever såsom Nina och Deria upplevde att oron i sig ökade vikten av nära och kära. Matteus beskrev betydelsen av expertis i släkten och familjen:

"- När du har upplevt jobbiga händelser under pandemin, var söker du hjälp då?

- Oftast från min farbror därför att han är läkare.

- Hur får du hjälp av honom?

- Om jag har någon fråga så brukar jag skriva till honom eller ringa till honom.

- Finns det någonting annat som du gör om du känner att det är jobbigt?

- Ibland brukar jag fråga min pappa också" (Matteus, 11 år)

"-Några i familjen har haft corona, jag tycker synd om min familj så dom är viktigast för mig. Min familj, min släkt, mina kusiner.

- Är det särskilt nu under pandemin som dom har blivit viktigare?

- Ja.

- Kan du förklara varför dom har blivit viktigare?

- Dom gjorde allt för mig och dom lärde mig vad som är rätt eller fel.

- Menar du om corona?

- Ja och jag vill visa respekt tillbaka för dom har hjälpt mig mycket när jag var liten. Jag vill typ inte att dom ska få covid." (Mina, 10 år)

"- Vad har varit viktigt i ditt liv under coronapandemin?

- Att träffa vänner och så.

- Har det varit viktigare under pandemin än i vanliga fall?

- Ja lite kanske.

- Hur kan det komma sig?

- För att man blir typ orolig att dom har corona eller nåt då man inte träffas lika mycket." (Deria, 11 år)

tema

Nooshi (11 år) berättade att hon försökte glömma pandemin genom att tänka på kamraterna och familjen:

”Jag tycker att allt är normalt ungefär. Jag försöker att glömma bort corona. Jag försöker att inte ha det på minnet hela tiden. Många är ju oroliga över corona och hur det kommer att vara. Men jag tänker inte på det för jag vill inte vara en sådan person som är orolig... Det funkar... Jag tänker väl på mina kompisar i stället och på familjen och på hur kul man kan ha.”

Några elever som exempelvis Aaron och Deniz beskrev att lärare men också forskare utgjorde viktiga informationskanaler:

”- Om du tänker på ditt liv under pandemin, vad har varit viktigt då under den här perioden?

- Att lyssna på lärarna.

- På vilket sätt då?

- Typ om corona.” (Aaron, 11 år)

”- Coronapandemin var inte så speciell, det är bara att lyssna på vad doktorn och forskarna sa, att man ska vara hemma eller om man behöver hålla avstånd. Inte något speciellt som har hänt.

- Vad tyckte du om att lyssna på råden från forskare och doktorer?

- Det var bra för att dom vet.” (Deniz, 11 år)

Aktiviteter såsom estetisk verksamhet och dataspel utgjorde copingstrategier när somliga informanter upplevde oro. Nooshi och Mina förklarade sina upplevelser så här:

”Även om det är corona, när jag sjunger och dansar så tänker jag inte på det. Jag tänker bara på och fokuserar på det jag gör... Det hjälper jättemycket, det är som mina två bästa vänner ”sång och dans”. När jag dansar så känner jag mig inte själv, musiken är med mig och jag liksom bara slappnar av i kroppen.” (Nooshi, 11 år)

”- Jag försöker lugna ner mig genom att spela mitt favoritspel. Det heter Roblox.

- Är det ett dataspel?

- Dataspel, telefonspel, Ipad.

- Finns det något annat som kan hjälpa dig när du känner dig ledsen?

- Att leka med mina ”papets”... Det är olika figurer. Jag har många.” (Mina, 10 år)

Diskussion

När informanterna beskrev att pandemin inte påverkade dem särskilt mycket betonades vikten av att kunna umgås med familjen, att träffa kamrater, att närvara vid skolan och att delta vid fritidssysselsättningar. Uttalade problem med att besöka den del av familjen som inte bodde i Sverige speglade också relationernas betydelse. Praktiska restriktioner som att hålla avstånd, att bära munskydd och att tvätta händerna lyftes fram som besvärande åtgärder i vardagen. Andra beskrev att familjemedlemmarna närmade sig varandra vilket sågs som en positiv konsekvens av pandemin. Mer egen tid upplevdes av en informant som skönt.

Betydelsen av relationer med familjen och med jämnåriga poängterades i samtal om upplevelserna av pandemin men också i de olika förhållningssätten till situationen. Somliga informanter påtalade att familjen men också kamraterna var extra viktiga på grund av oron för att någon skulle bli smittad. Familjen och släkten utgjorde även informationskanaler under pandemin liksom lärare och forskare. Betydelsen av en känslomässigt medryckande estetisk verksamhet till hjälp att koppla bort den rådande situationen belystes i samtalen liksom enskild lek och spel. Variationerna i informanternas copingstrategier exemplifierade meningsskapandets individuella och dynamiska karaktär (Erikson, 1980, 1981; Marinis, 2003, 2008, 2011; Schnell, 2021).

Centrala komponenter för upplevelsen av sammanhang och mening såsom signifikanta andra (kamrater, lärare och familjen), den huvudsakliga sysselsättningen (skolan), känslor och existentiella teman (såsom estetisk verksamhet och relationer) representerades i samtalen (Antonovsky, 2005; DeMarinis, 2003, 2008, 2011; Schnell, 2021; Schumann, 2018). Barnen sökte vardaglig bekräftelse för sin utveckling och för stöd i relationer med föräldrar, familj och kamrater även under pandemin (Erikson, 1980, 1981). Skolans viktiga betydelse framgick i intervjuvaren både utifrån lärarens funktion som informationskanal och skolan som en naturlig mötesplats för barnen i vardagen. Samtalen styrkte den viktiga roll som trygga och tillitsfulla relationer och skolan har i barnens utveckling, för upplevelsen av sammanhang och mening och för en god existentiell hälsa.

En majoritet angav att de upplevde en tillhörighet till en eller flera religioner och att religion gav styrka i stor utsträckning i livet men trots detta berördes inte religiositet i samtalen. En vardag med regelbundna fritidsaktiviteter, skolan och relationer tycktes inverka mer på upplevelsen av pandemin än religiös förankring. Intervjuerna genomfördes i en icke konfessionell skola där religiositet inte synliggjordes i verksamheten eller i de aktuella intervjufrågorna vilket kan utgöra orsaker till att religiositet inte berördes av informanterna. Tidigare studier indikerar att en sekulär miljö tenderar att dämpa religionens meningsbärande funktion bland ungdomar och unga vuxna som upplever en religiös tillhörighet

tema

(Schumann, 2018; Westerlund & Schumann, 2019).

Resultaten av studien bland eleverna i åk 5 belyste positiva konsekvenser av den flexibla coronastrategin. En majoritet av informanterna vittnade om skolans och relationernas betydelse för det vardagsnära meningsskapandet och för den existentiella hälsan, två områden som begränsades i mindre utsträckning av den svenska strategin. Martins kortfattade avslutande kommentar får sammanfatta informanternas upplevelser av pandemin: ”Corona var ingen stor sak för mig faktiskt”.

Referenser

- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur. (Originalt utgivet 1987).
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- DeMarinis, V. (2003). *Pastoral Care, Existential Health, and Existential Epidemiology*. A Swedish postmodern case study. Stockholm: Verbum Förlag.
- DeMarinis, V. (2008). The Impact of Post-Modernization on Existential Health in Sweden: Psychology of Religion's Function in Existential Public Health Analysis. *Archive for the psychology of religion*, 30(1), 57-74. <https://doi.org/10.1163/157361208X316962>
- DeMarinis, V. (2011). Inledning. I DeMarinis, V. Wikström, O., & Cetrez, Ö. (red.), *Inspiration till religionspsykologi* (s. 7-12). Stockholm: Natur & Kultur.
- Erikson, E. H. (1980). *Identity and the Life Cycle*. W. W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, E. H. (1981). *Ungdomens identitetskriser*. Natur och kultur.
- Frankl, V. (2003). *Viljan till mening*. Stockholm: Natur och kultur. (Originalt utgivet 1969).
- Marcia, J. E. (1993a). The Ego Identity Status Approach to Ego Identity. I: Marcia, J. E., Waterman, A. S., Matteson, D. R., Archer, S. L., Orlofsky, J. L. *Ego Identity. A handbook for Psychosocial Research* (s. 3-21). New York: Springer-Verlag.
- Marcia, J. E. (1993b). The Status of the Statuses: Research Review. I: Marcia, J. E., Waterman, A. S., Matteson, D. R., Archer, S. L., Orlofsky, J. L. *Ego Identity. A handbook for Psychosocial Research* (s. 22-41). New York: Springer-Verlag.
- Marcia, J. E. (2006). Jagidentitet och objektrelationer. I A. Frisén & P. Hwang (red). *Ungdomar och identitet*. (s. 171-196). Stockholm: Natur och Kultur.
- Park, C. L. (2005a). Religion and Meaning. In: *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* (s. 295-314). New York: The Guilford Press.
- Park, C. L. (2005b). Religion as a Meaning-Making Framework in Coping with Life Stress. *Journal of Social Issues*, 61(4), 707- 729. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00428.x>
- Park, C. L. (2010). Making Sense of the Meaning Literature: An Integrative Review of Meaning Making and Its Effects on Adjustment to Stressful Life Events. *Psychological Bulletin*, 136(2), 257-301. <https://doi.org/10.1037/a0018301>

Schnell, T. (2021). *The psychology of Meaning in Life*. New York: Routledge.

Schumann, Å. (2018). *Vilken mening!? En blandad metodstudie i religionspsykologi av meningsskapandets betydelse för skolungdomar*. (2018). Acta Universitatis Upsaliensis.

The Swedish Public Health Agency's website <https://www.folkhalsomyndigheten.se/the-public-health-agency-of-sweden/communicable-disease-control/covid-19/covid-19-more-information/covid-19--the-swedish-strategy/> Retrieved 2022-06-22

Westerlund, K. & Schumann, Å. (2019). Religion och existentiell hälsa hos unga svenskar. I Red. M. Klingenberg & M. Lövheim, *Unga och religion. Troende, ointresserade eller neutrala* (s. 127-145). Malmö: Gleerups Utbildning AB.